

УДК 316.37.013.78

© Катерина Михайльова
(Харків)

МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ У ВИРІШЕННІ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОСТІ

У статті розкрито роль інтегрованих навчальних програм для вирішення освітніх проблем сучасності на трьох базових рівнях – національному, інституційному та суб'єктному. Показано, як інтегровані програми можуть сприяти інноваційному результату освіти в умовах глобалізації; подоланню інформаційної нерівності; використанню дигіталізації в інтересах суб'єктів освіти; системності та несуперечливості мислення в умовах диверсифікації освіти. На інституціональному рівні визначено можливості інтегрованих програм в умовах автономізації освітніх структур; необхідності забезпечення якості освіти тощо. На суб'єктному рівні зроблено акцент на потенціалі інтегрованих програм у подоланні кліповості мислення суб'єктів освітнього поля; поверхневості їх знань; підвищенні соціального та культурного авторитету викладача.

Ключові слова: інтегрована навчальна програма, освітні проблеми, суб'єкти освіти.

Постановка проблеми та її актуальність. Всі інновації, цікаві ідеї та рішення народжуються в системі освіти для того, щоб вона максимально ефективно виконувала свої функції і сприяла подоланню протиріч, які з'являються в суспільстві. Саме цю роль виконують різні концепції, організаційні конструкції, методичні знахідки, які в різних зонах освіти вирішують ці завдання.

Ступінь наукової розробки. Дослідженню інноваційних елементів присвячено велику кількість розробок педагогів, соціологів тощо. В цій царині працюють такі вчені, як Андрущенко В.П., Зязюн І.А., Сластьонін В.В., Єфімова Н.Г. тощо, основними акцентами у дослідженнях яких є впровадження інноваційних технологій у навчальний процес на різних рівнях освітньої системи та вимоги до прийняття управлінських рішень в умовах впровадження інновацій. Поряд з цим, особливий пласт досліджень складають вітчизняні наукові розробки в сфері соціології освіти (Астахова В.І., Подольська Є.А., Сокурянська Л.Г., Чепак В.В., Шеремет І.І. тощо). В їх рамках особливої уваги набувають питання інноваційної організації освіти з точки зору її структури, функцій, змісту тощо. Об'єктами наукових розробок стають як методологічні основи освітнього процесу, так і його окремі елементи. Поряд з цим, не всі інноваційні елементи отримали на сьогоднішній день своє остаточне осмислення. Серед них – інтегровані програми.

Інтегровані програми – один з теоретико-методичних елементів навчального процесу, що представляє собою програму навчання з дисципліни, в якій представлені її вертикальні (дошкільне навчання – школа – ВЗО – післядипломна освіта) та горизонтальні зв'язки (зміст) і визначено оптимальні форми і методи роботи відповідно з рівнем навчання.

Як і будь-яке інноваційне рішення, ці програми неоднозначно сприймаються суб'єктами освітнього поля. Саме тому важливим завданням бачиться показати можливості їх ефективного використання з метою мінімізації проблем в сучасній освіті. Відповідно **метою** статті є систематизація можливостей інтегрованих програм для вирішення освітніх проблем на різних рівнях соціальної динаміки.

Для виконання поставленої мети будуть вирішені такі **завдання**:

- показати, як інтегровані програми можуть сприяти інноваційному результату освіти в умовах глобалізації та подоланню буфермаційних нерівностей;
- визначити можливості інтегрованих програм в умовах автономізації освітніх структур, забезпечення якості освіти;

- зробити акцент на потенціалі програм у подолання кліневої мислення суб'єктів освітнього поля.

Виклад матеріалу. Спектр цих проблем досить широкий, але на перший план виходять найгостріші на сучасному етапі розвитку суспільства. Деякі з них нам добре знайомі та є такими, що впізнаються та дискутуються. Деякі – тільки з'являються і в силу цього представляють особливий інтерес.

Умовно весь спектр проблем, про які йдеться, можна представити на декількох рівнях. Перший – традиційно звичний для дискусій останнього часу – макрорівень. Тут освітні проблеми сконцентровано в площині формування нової якості соціального, економічного, культурного середовища.

Насамперед, слід говорити про взаємодію освіти та глобалізації. Остання як об'єктивний, динамічний процес сформувала новий тип соціального простору, нову матрицю соціальних взаємин, в якій освітні структури змушені шукати себе. Глобальний процес формування інформаційного середовища суспільства «створює безпрецедентні можливості для розвитку людини, для більш ефективного вирішення його багатьох професійних, економічних, соціальних і побутових проблем. У той же час використовувати ці можливості можуть лише ті, хто буде володіти необхідними знаннями, вміннями та компетенціями, що дозволяють орієнтуватися в новому інформаційному просторі» [2].

В результаті, можна говорити про нові завдання освіти, відповідних інноваційному результату навчання в плані формування професійних і особистісних компетенцій випускників.

Очевидно, що інтегровані програми методологічно і методично є одним з інструментів вирішення цього завдання. Вони дозволяють системно формувати і розвивати необхідні для успішності якості школярів, студентів, слухачів другої вищої освіти і т.д.

Вирішуючи дане коло завдань, інтегровані програми не можуть проігнорувати таку проблемну зону, як виникнення нової форми нерівності – інформаційної. Створюючи, модернізуючи свої технології та програми, ми не можемо не враховувати, що в сучасній освіті співіснують різні рівні інформаційної культури, а для їх носіїв вже на старті визначені ідентичні вектори навчання, що в принципі неможливо в умовах існуючого інформаційного розриву.

Ще одна тенденція, що породжує проблемні зони освіти і для якої актуальним є використання інтегрованих програм – дигіталізація. Відповідно до неї в освітньому процесі, як і в соціальному полі в цілому, змінюються ключові джерела інформації, домінуюча форма її піднесення і ін. Її наслідком може бути і несистемність сприйняття світу, і змістовні перекося, пов'язані з вузьким колом доступних джерел та ін.

Інтегровані програми покликані вирішувати цю проблему, насамперед, завдяки тим принципам, які закладені в їх основу – інтеграції, наступності та іншими. Інтегровані програми мають значний потенціал у наданні допомоги в пов'язуванні інформації, роботі не просто з її змістом, а з причинно-наслідковими зв'язками. І завдання інтегрованих програм в даному відношенні – не стільки подолати дигіталізацію (що зробити просто неможливо), скільки обернути її на користь суб'єктам освітнього процесу.

Форми такої роботи можуть бути різними, але при цьому вони будуть корелювати з ще однією тенденцією макрорівня – диверсифікацією освіти. Ми повинні визнати, що форми, в яких знаходиться в навчальному закладі школяр, студент, слухач, різноманітні. І інформація, що приходить з різних джерел може також різнитися. Тому завданням інтегрованих програм може стати систематизація інформації з різних рівнів освіти і різних предметних галузей (вертикально і горизонтально).

Другий рівень – інституційний. На цьому рівні можна звернути увагу на кілька проблемних зон, які відносяться як до системи освіти в цілому, так і до навчальних закладів.

Насамперед, це новий підхід до автономізації освіти. У світлі нового закону про вищу освіту [1] її рамки значно розширюються. І це стосується різних аспектів діяльності навчальних закладів, у тому числі і змістовних. У цьому плані стає актуальною проблема

диференціації предметів і програм з одного боку, а з іншого - необхідність підтримки єдиних стандартів.

В інтегрованих програмах ця проблема значною мірою вирішена, тому вони можуть виступати стрижнем, однією з конкурентних переваг, що забезпечують інтерес абітурієнтів та слухачів.

Однією з ключових проблем освіти залишається проблема підвищення якості освіти. Сьогодні в її рамках не тільки питання якості викладання, якості методичного забезпечення, форм і методів навчання, а й акцент на втратах інформації в освітньому полі [див. 3].

Позначена проблема має два основних полюси свого розгляду: функціональні та дисфункціональні втрати. У здійсненні такої диференціації роль інтегрованих програм бачиться дуже важливою. Адже кажучи про втрати інформації при її передачі, потрібно відзначити, що втрати виникають або при пошуку інформації; або через недосконалість засобу передачі; або через неготовність прийняття переданої інформації.

Освіта йде у руслі загального соціального розвитку, який охоплює все наше життя, в якому прискорення стає однією з вагомих рис. Прискорення освіти пронизує всі її механізми, рівні та форми: подачу знань викладачем, сприйняття знань студентами, пошуки навчального матеріалу, форми контролю тощо. В результаті, функціонування освіти вимагає шохвилинних результатів. Одним з наслідків цього стає тенденція зниження планки складності інформації до все більш молодшого віку. Ця лінія інформаційної динаміки навіть перевищує по своїй швидкості соціальне прискорення. Це, наприклад, введення комп'ютерної бази або іноземних мов в початкові класи і навіть дитячі садки. При цьому засвоєння знань і навичок, пов'язаних з інформаційно-технічним оснащенням навчального процесу, значно посуває традиційні квоти освітніх програм. Особливо це стосується гуманітарних предметів (література, історія) і математики [3].

Третій рівень – суб'єктний. Він пов'язаний зі специфікою всіх тих, хто заходить сьогодні в класи і аудиторії з різними цілями. Мова йде про школярів, студентів, слухачів, з одного боку, і вчителів, викладачів – з іншого.

Чим же корисні їм інтегровані програми? По-перше, на наш погляд, потенціалом подолання кліпового мислення, його мозаїчності, в якійсь мірі незв'язаності. Саме інтегровані програми безпосередньо покликані «боротися» з цією проблемою, пов'язувати у свідомості учнів складні категорії, феномени, процеси.

Ще одна зона впливу – знищення поверхневості знань і прагнення до їх капіталізації. Адже сьогоднішня диференціація навчального процесу на курси вузької тематики, які не вписуються в класичний фундамент змісту освіти, часто впроваджуються в навчальний процес, не зважаючи на потреби професії, за якою ведеться навчання.

Взагалі ті, хто приходить вчитися сьогодні в систему освіти зі своїми потребами не завжди узгоджуються з конструкцією сучасної освіти [4]: соціальна і інформативна динаміка змінюють того, хто навчається, швидше, ніж змінюється конструкція освіти. Цінності сьогоднішніх учнів відходять від традиційного академічного змісту і методів. Їх швидше привертає якийсь авторитет або веб-сайт, ніж викладач [5, р. 4]. І це виводить нас на проблему соціального та культурного авторитету викладача різних ступенів освіти. У контексті розглянутої нами проблеми йдеться про пошук адекватних соціальній реальності і соціальним потребам форм, методів і змісту навчального матеріалу, їх несуперечності на різних освітніх ступенях і в різних дисциплінах, націленості на нарощування їх можливості використання учнями не тільки в своїх професійних, а й в широкому сенсі соціальних і культурних практиках.

Висновки. В цілому, інтегровані навчальні програми можуть розглядатися не тільки як методичний інструментарій успішного викладання дисциплін на різних освітніх рівнях, але і як засіб вирішення більш глибоких завдань, які ставляться сьогодні перед системою освіти. Поряд з цим, в умовах глобалізованого суспільства їх можливості розширюватимуться, що може представляти інтерес для подальших досліджень інноваційних елементів сучасного освітнього процесу.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu> – Загол. с екрана
2. Миндибекова Л.А. Социальные функции высшего образования и проблемы реализации / Л.А. Миндибекова // Труд и социальные отношения – 2005. – №2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://id.atiso.ru/node/77> Загол. с экрана
3. Тинякова Е.А. Наиболее волнующие проблемы современного российского образования / Е.А. Тинякова [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://e-notabene.ru/pr/article_519.html – Загол. с экрана.
4. Prensky M. Digital natives, digital immigrants / M. Prensky // On the Horizon. – 2001. – № 9(5). – P. 1-6.
5. Reilly P. Understanding and Teaching Generation Y / P. Reilly // English Teaching FORUM. – 2012. – Vol.50. – № 1.

Kateryna Mykhaulyova

The ability of integrated curriculums in response to educational problems of modernity

The article deals with the role of integrated curricula for solving educational problems of our time on the three basic levels – national, institutional and subjectivity. The author shows how integrated programs can contribute innovative results of education in the process of globalization; overcome the digital divide; use of digitalization in the interests of education; consistency and coherence of thinking in terms of diversification of education. At the institutional level, the ability to integrate the programs identified under autonomy of educational structures; the need to ensure the quality of education; finding solutions to the problem of bias strips complexity of information to an increasingly younger age. On subjectivity level the author focuses on the potential of integrated programs in overcoming clip-thinking subjects of the educational field; superficiality of their knowledge; increasing social and cultural authority of the teacher.

Keywords: integrated curriculum, educational problems, subjects of education.